

O, O, DEN HAAG



© 2025 Roos Hamelink

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, online-publicatie of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Vormgeving omslag en binnenwerk bij Barbara
Illustraties Marit Breuker

ISBN 9789039101346
NUR 500

www.stourtje.nl, @stourtje
@zlpublishers

Zwartjes & Labović is onderdeel van VBK|media, Utrecht

Zwartjes & Labović vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

HISTORISCHE STADSWANDELING
DOOR DEN HAAG

HAAGS *Tourtje*



ZWARTJES & LABOVIĆ

Inhoud

Voorwoord	7
1 Zandbank	9
2 Geluksvogel	10
3 Zo ik iets ben	12
4 De Casuaris	14
5 Koninklijk drama	16
6 Haags hopje	17
7 Daar woont een graaf	18
8 Kroonjuweel	20
9 Johan en Maurits	22
10 Geef ze een vinger	24
11 Vocabulaire	26
12 Haagse freule	28
13 Rekenmeesters	30
14 Il Palazzo Noordeinde	32
15 Oude mannen	34
16 Onbekende parel	36
17 Gevel des doods	38

18	Dorpshuis	39
19	Melk is goed voor	40
20	Etalage	41
21	Harry	42
22	Huisdealer	44
23	Menu Cornelia	46
24	Goddelijke deal	47
25	Vanrail	48
26	Deportaties	50
27	Vervloekt zij hij	52
28	Geestelijk goed	54
29	Panorama	55
30	Lijn één	56
31	Kop van Jut	57
32	Als God een trein was	58
	Bronnen	60
	Beeldverantwoording	62



Mooie
STAD
achter de
DUINEN

Voorwoord

Het eerste Stourtje moest natuurlijk door Den Haag gaan. Daar ben ik geboren (Scheveningen) en opgegroeid (oké, Rijswijk). Toen ik klein was en ik samen met mama naar 'de stad' ging, op een kwartiertje fietsen vanaf ons huis, wilde ze op de terugweg altijd een andere route fietsen. Om nog even bij dat ene huis naar binnen te gluren, dat hofje nog eens te bekijken of een onbekend straatje in te slaan. Ik begreep dat nooit zo goed; waarom konden we niet 'gewoon' via de snelste weg naar huis?

Nu, jaren later, weet ik wel beter. En ben ik blij dat we zo vaak zijn omgefietst. Wat was het leuk om tijdens het samenstellen van dit boekje weer terug te gaan naar deze plekken en daarbij op zoek te gaan naar (historische) verhalen die ik nog niet kende. Via *Haags Tourtje* deel ik ze graag met je.

Wandel ze en vergeet niet omhoog te kijken!

Roos Hamelink

De wandeling

*Start voor de ingang van Den Haag
Centraal (uitgang Rijnstraat).*

1. Zandbank

'O, o, Den Haag, mooie stad achter de duinen', klinkt het in Harrie Jekkers' refrein. Al zijn het niet de huidige duinen waarachter de stad ooit begon. Ongeveer zesduizend jaar geleden lag het huidige Haagse centrum nog diep in de Noordzee. Verder landinwaarts, zo ter hoogte van Wateringen, Rijkswijk en Voorburg, ontstonden de eerste zandbanken, die zich ophoopten tot een strandwal die uiteindelijk droogviel. Het zand ging stuiven en vormde de eerste duinen. Achter die duinen – in het gebied dat nu Ypenburg heet – streken de eerste bewoners neer. Niet alleen voor deze voorlopers van de Hagenezen was het prima toeven daar, ook vogels vonden er hun plek. Zo ook de ooievaar. De band met deze 'kankâh rêgâhs', zoals Haagse Harry zou zeggen, werd in de eeuwen die volgden steeds sterker.

Ga met je rug naar het station rechtsaf. Loop rechts van de tramrails door tot de grote weg (Bezuidenhoutseweg). Steek met het zebrapad over en ga linksaf. Net vóór de brug over de Prinsessegracht staat rechts aan het water een kunstwerk van een grote, zwarte vogel.

2. Geluksvogel

In de middeleeuwen stond de ooievaar bekend als geluksbrenger, die bij terugkeer uit warmere streken mooi weer en voorspoed meebracht. Men geloofde ook dat de vogel de huizen beschermde tegen blikseminslag en brand. Je kon ze dus maar beter zo dicht mogelijk bij je hebben. Op de daken van het Binnenhof werden in de veertiende eeuw al ooievaarsnesten gebouwd. De oudst bewaard gebleven afbeelding van de ooievaar in Den Haag dateert uit 1541, op een klok in de toren van de Grote Kerk, waar je later langskomt. Vanaf die tijd verscheen de vogel overal: op schilderijen, waterpompen, vaandels, het 'pluche' waarop de stadsbestuurders zaten en op gevels, zoals bij de volgende stop.



MARIT BREUKER, *GELUKSVOGEL*

Loop door, steek de Prinsessegracht over, loop verder (Herengracht). Eerste straat rechts (Bleijenburg). Sta stil na nummer 42.

3. Zo ik iéts ben

Louis Couperus, de bekende schrijver, werd in 1863 in Den Haag geboren. Zijn jeugd bracht hij grotendeels in Batavia door. Vader Couperus had daar jaren aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië gewerkt. Toen Louis vijftien was namen zijn ouders hem mee terug naar Nederland. En dat nam hij hen niet in dank af. Het huis was stukken kleiner, hij moest zonder rijtuig op pad, ze hadden 'nog maar' twee meiden en een knecht, en bah – het weer. Hij ging naar de Hogere Burger School in dit pand hier. De jonge Couperus zakte voor de toelating van de derde klas en met zijn medescholieren klikte het niet. Ze stonken, ze wasten zich niet en hij vond ze saai: 'Er werd niet gesproken over vrouwen, ze waren niet verliefd op meisjes, en niemand had een innig vriendje,' schreef hij later. Ook 'Zo ik iéts ben, ben ik een Hagenaar' kwam uit zijn pen; het citaat wordt nog altijd gretig geciteerd.



LOUIS COUPERUS AAN ZIJN WERKTAFEL (CIRCA 1920)

Loop verder tot de eerste kruising
(Casuariestraat).

4. De Casuaris

In de zeventiende eeuw heeft ergens in deze straat een berucht bordeel gestaan. De 'herberg' heette De Casuaris, naar de grote loopvogel uit Nieuw-Guinea en Australië, die bekend stond om zijn opvallende geslachtsdeel. Prins Maurits, zoon van Willem van Oranje, kreeg er in 1614 één cadeau van de VOC. Of achter dat geintje een seintje zat, laten we in het midden. Zo ook of Maurits een van de heren was die hier in de late uurtjes rondwaalden, zoals in een gedicht van de Haagse Constantijn Huygens. Op het eerste gezicht lijkt *Via Casuaris*, waarin Huygens de straat letterlijk een stem geeft, een enorm vulgair gedicht. Maar wie goed leest en de context kent, ziet ook de dubbelzinnigheid. De Casuariestraat was namelijk eerst een doodlopende straat, maar de stadsvernieuwing, zo lezen we, heeft de straat goed gedaan. Sindsdien kun je 'm van beide kanten betreden.

Casuariestraat

Mijn naam is aan een vreemde tweevoeter ontleend,
of aan een minder vreemde tweevoeter die vreemd
slechts gaat. Mijn straat is na de beste beurt in tijden
in staat om ook fatsoenlijk volk nu te verleiden.

Kom, neem me maar gerust van achter en van voren.
Kom, pak me openlijk en bloot. Ga door, ga door en
niet stoppen nu. Je kunt me zoals alle heren
van achter en van voor volledig penetreren.

(...)

Ga rechtdoor (Bleijenburg wordt Schouwburgstraat). Aan het einde linksaf tot de schouwburg.

5. Koninklijk drama

Terwijl de bouw van het Haagse optrekje van prins Karel Christiaan Nassau-Weilburg en prinses Carolina halverwege de achttiende eeuw in volle gang was, vertrok het echtpaar vanwege oorlog naar hun Duitse landgoederen. Voorgoed. Hun nooit bewoonde stadspaleis stond jaren leeg. Tot een comité van Haagse heren het wilde huren. Als welgestelde burgers hadden ze behoefte aan een chique ontmoetingsplaats en hoogstaand Vermaak. Een schouwburg zou het meeste prestige hebben. Via aandelen, ter waarde van 500 gulden voor twee zitplaatsen in de theaterzaal, sprokkelden ze genoeg geld bij elkaar om aan de achterkant een grote zaal en podium in het paleis te schuiven. Een regiment soldaten met volle bepakking liep over de balkons om de stevigheid te testen en ja hoor: in 1804 opende de 'Nieuwe Haagse Stadsschouwburg' de deuren.

Loop verder, via het zebra-pad rechts naar het Lange Voorhout. Stop bij nr. 92 (rechts).

6. Haags hopje

Hendrik Hop was eind achttiende eeuw als diplomaat vaak in het buitenland. Op en af woonde hij ook in Den Haag, eerst in een Heerenlogement verderop, en later op nummer 92. Daar huurde hij enkele kamers op de eerste etage van banketbakker Van Haaren & Nieuwerkerk. Hop was dol op koffie, dat hij kende als het 'swarte oostervogt'. In de opkomende koffiehuzen was het gezellig en dokters schreven kuren van wel twintig koppen per dag voor als remedie tegen allerlei kwalen. Hop, die zelf aan jicht leed, dronk het dagelijks. Op een koude winteravond liet Hop een kopje koffie op de kachel staan. De volgende ochtend was het karamel geworden. Hij vond de brokken suiker met koffiesmaak verrukkelijk en vroeg de bakker om deze ontdekking na te maken. Deze voegde koffiesmaak toe aan zijn snoepjes *et voilà*: het Haagse hopje was geboren.

Draai je om, ga rechtdoor (het Lange Voorhout dwars over), aan de overkant linksaf. Ga via het zebrapad naar de Hofvijver en rechtsaf op het pad. Binnen 100 m staat rechts een standbeeld.

7. Daar woont een graaf

Met een pluim op zijn hoed en aan zijn arm een mandje vol champignons uit het Haagse bos, wijst Jantje van Holland hier naar het Binnenhof, waar de huidige regering zetelt. Zijn overgrootvader, Floris IV, was in de dertiende eeuw graaf van Holland, dat toen onder het Heilige Roomse rijk viel. Als gezant van de keizer reisde Floris met zijn hofhouding kriskras door het graafschap om belasting te innen, recht te spreken en militaire zaken te regelen. Een onrustig bestaan; Floris had behoefte aan een vastere verblijfplaats. Hij vond Die Haghe een ideale plek voor een jachtverblijf: aan de rand van een bos en bij een helder meertje.

Na Floris' dood tijdens een riddertoernooi, werd zijn zoon, Willem II, graaf. Toen de Roomse keizer – nog altijd de baas – van zijn paard viel, werd Willems takenpakket

flink uitgebreid. De zogenaamde 'keurvorsten' kozen voor één keer een Hollandse graaf als nieuwe heerser. Zo werd Willem II in 1248 gekroond tot koning van het uitgestrekte rijk. Aan onderkomens geen gebrek, behalve in zijn eigen graafschap. Daar wilde Willem een hof van dezelfde allure als zijn andere paleizen en liet het jachthuis van zijn vader verfraaien. Toen zijn zoon, Floris V, de boel overnam, voltooide deze het Binnenhof met de bouw van de Ridderzaal. Lang heeft hij er niet van kunnen genieten; een groep edelen vermoordde hem. Floris' zoon, Jan hier, was toen twaalf jaar oud. Wegens een zwakke gezondheid stierf hij drie jaar later al. Jan zou voor altijd Jantje blijven.

Loop verder, langs het standbeeld van Van Oldenbarnevelt (over hem zo meer). Ga aan het einde van de vijver links de hoek om. Blijf op de kop staan.

8. Kroonjuweel

Albrecht van Beieren, die in de veertiende eeuw graaf van Holland werd, pakte zijn verhuizing naar hier grondig aan. Hij nodigde kunstenaars uit, liet het 'Beiers Kwartier' (nu het Torentje van de minister-president) bouwen en transformeerde het meertje tot de rechthoekige Hofvijver. De galante Albert nam 'zijn' vrouwelijk schoon daar graag mee uit varen. Een opvallend tochtje is er een uit april 1394, toen hij zijn tweede, kersverse echtgenote Margaretha mee het water opnam. Een van de hofdames liet een diamanten ring in het water vallen en de graaf gaf opdracht het sieraad te zoeken. Nadat een aannemer een gat had gegraven, liep het water met zoveel kracht weg, dat dammen nodig waren om het water tegen te houden. De vijver werd voor een exorbitant bedrag gedicht. Maar die diamant, die is nooit gevonden.